

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота
з арабської філології
на тему:

ФРАЗЕО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ З КОМПОНЕНТОМ «БОГ»
на матеріалі арабської літературної мови

Студентки групи Пар 16-20
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньої програми:
Арабська мова і література та переклад,
друга східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.060 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – арабська

Вараксіної Вікторії В'ячеславівни

Науковий керівник:

Старший викладач

Кононенко В.Г.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ У МОВОЗНАВСТВІ.....	6
1.1 Фразеологія, як об’єкт вивчення у мовознавстві.....	6
1.2 Методи дослідження фразеологізмів та їх особливостей.....	10
1.3 Особливості перекладу фразеологізмів в арабській мові.....	13
Висновок до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ФРАЗЕО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ З КОМПОНЕНТОМ «БОГ» В АРАБСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....	19
2.1 Структура семантичного поля.....	19
2.2 Фразеологізми з компонентом «Бог».....	21
2.2.1 Фразеологізми з компонентом «Бог», що виражають позитивні реакції.....	26
2.2.2 Фразеологізми з компонентом «Бог», що виражають негативні реакції.....	27
2.3 Синтаксичні особливості фразеологізмів з компонентом «Бог» в арабській та українській мовах.....	28
2.4 Відмінності та схожості релігійних фразеологізмів в арабській та українській мовах.....	30
Висновок до розділу 2.....	31
ВИСНОВКИ.....	32
АНОТАЦІЯ АРАБСЬКОЮ МОВОЮ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ВСТУП

Вивчення суспільно-політичних та соціальних рис життя народів світу є одним із ключових аспектів дослідження різних наук (соціологія, політологія, економіка, демографія, філософія, історія тощо). Безперечно, найважливішим соціальним фактором, що забезпечує збереження й існування етносу, його культури в добу глобалізації є система звукових та письмових (графічних) знаків, тобто – мова, як найважливіший засіб спілкування людей, система комунікації у суспільстві, одна з основних ознак суспільства, засіб вираження і передавання думок, почуттів, волевиявлень тощо. Повне поглиблення у світ іншої цивілізації відбувається одразу з початком занурення у вивчення мови, а наукою про мову взагалі й окремі мови світу, як її індивідуальних представників, є лінгвістика (мовознавство). Великого значення у лінгвістиці набуває не лише дослідження художньої естетики народу, але й ряд важливих фольклорних текстів, прислів'їв та приказок, що є компонентами усної народної творчості. Важливість розуміння фольклору та духовності полягає у тому, що вона уособлює у собі культуру тієї чи іншої нації. Прикрасою будь-якої мови світу, що надає мові її особливе забарвлення, мелодійність, багатство та влучність, зібравши життєвий досвід багатьох поколінь, безперечно це – фразеологізми.

З давніх-давен, з покоління в покоління, з уста в уста, народ передавав чудові перлини народної мудрості, які дійшли до нас під назвою фразеологізми. Специфіка фразеологізмів народів полягає у тому, що кожний крилатий вислів можна зрозуміти лише після глибокого вивчення мови, культури та способу життя цього народу. Нині вони й надалі збагачують нашу мову завдяки казкам, притчам, пісням та легендам, які, в свою чергу, продовжують досліджуватися мовознавцями.

На сьогодні існує чимало дослідників, які продовжують праці своїх колег і прикладають чимало зусиль з метою найточнішого збереження і передачі нам сутності фразеологізмів, їх значення та в цілому теорії цієї науки. Кожний мовознавець спеціалізується на тій чи іншій мові, арабська мова не є

виключенням. Арабська мова є однією із найпоширеніших мов світу, яка утворювалась протягом багатьох століть, тому безперечно, вона є і однією із багатших на фразеологізми мов світу. Базове знання граматики або повсякденного словникового запасу не дає можливості повністю зануритись у світ цієї мови. Фразеологізми, які, своєю чергою, розповідають про стиль життя арабів, дають цю можливість, тому їх вивчення є невід'ємною частиною під час опанування арабської мови.

Окрім цього, фразеологізми несуть у собі і емоційний фактор побуту тутешніх людей певної країни. Лінгвістика емоцій (емотіологія), яка чітко виражена у фразеологічних одиницях, сфокусована на дослідженні особливостей лінгвоемоційної картини. Безперечно, арабська мова ототожнюється у суспільстві саме з мусульманським світом, а релігія в цьому світі має особливе значення для кожного, саме тому, використання компонента «Бог» не лише у розмовній формі, але й у фразеології арабської мови – поширене явище.

Таким чином, питання щодо дослідження та виявлення важливих компонентів у фразеологізмах арабської мови, та й в цілому у фразеологічних одиницях інших мов, не є повністю опрацьованим, тому потребує детального вивчення.

Актуальність дослідження. Теоретичні дослідження фразеології як науки у мовознавстві охоплюють велику кількість питань. Ними займалися видатні українські мовознавці І. Л. Покровська, М.Ф. Алефіренко, Г.М. Удовиченко, І. Ю. Скрипник, Н. Г. Шкурятяна тощо. Важливий внесок у своїх працях з арабської мови зробив видатний фундатор українського сходознавства – А.Й. Кримський. Попри значну кількість досліджень, деякі питання залишаються не повністю розкритими, зокрема питання, що стосуються відображення духовного світу людини через релігію та те, як постать Богу сприймається у різних культурах. Оскільки фразеологія кожного народу становить питому частку їх побуту, культури та автентичності, передає ставлення народу до релігії, важливо зберегти це й під час перекладу. А це

вимагає не лише теоретичних, а й додаткових знань про мову, культуру та традиції народів.

Метою дослідження є виявити і проаналізувати структурні особливості фразео-семантичного поля з компонентом «Бог» в арабській літературній мові.

Відповідно до мети перед нами стоять наступні **завдання**:

- 1) Визначити основні методи дослідження фразеологізмів;
- 2) Виявити особливості перекладу фразеологізмів;
- 3) Визначити роль фразео-семантичного поля;
- 4) Визначити структурні особливості фразео-семантичного поля;
- 5) Дослідити структурні особливості фразео-семантичного поля з компонентом «Бог» в арабській мові.

Об'єктом дослідження є теоретичні засади дослідження фразеології у мовознавстві.

Предметом дослідження є фразео-семантичне поле з компонентом «Бог» в арабській літературній мові.

Матеріалами дослідження слугують фразеологізми та стійкі словосполучення, які були використані з фразеологічних та тлумачних словників української та арабської мов у перекладі, художні твори та лексикографічні словники.

Дослідження виконувалося з використанням різних **методів**, а саме: аналіз фразеологічних словників та порівняння фразеологізмів двох мов, визначення основних понять у фразеології, а також інші лінгвістичні методи, зокрема структурний метод, який допоміг нам дослідити специфіку структури фразеологізмів і фразео-семантичного поля.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що, попри велику кількість досліджень фразеологізмів та фразео-семантичних полів, компонент «Бог» в арабській мові має велике значення і може бути використаний у багатьох випадках на відображення духовного стану людини. Окрім цього, дістав подальший розвиток й переклад арабських фразеологізмів з компонентом «Бог» адаптований під українську культуру.

Практичне значення цього дослідження полягає у застосуванні отриманих знань та результатів у подальшому перекладі різних видів літератури, створенні фразеологічних та тлумачних арабсько-українських словників, розробці інших навчальних матеріалів, а також використання отриманої інформації у майбутніх курсах з лінгвістики, зокрема з фразеології арабської мови.

Структура роботи. Курсова робота складається з вступу, двох розділів (з висновками до кожного), загальних висновків, анотації іноземною мовою та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ У МОВОЗНАВСТВІ

Фразеологізми існують у тісному зв'язку з лексикою. Їх вивчення допомагає краще зрозуміти склад словника, утворення та вживання лексичних одиниць у мовленні, розкрити риси, які притаманні тій чи іншій мові. Утворенню фразеологізмів, як стійких словосполучень мови, сприяли багато чинників, а саме: культура суспільства та рівень його розвитку, стиль життя та умови праці, віросповідання тощо. Вони є спеціальними мовними засобами, в яких зосереджено оригінальність і унікальність будь-якої мови з одного боку та її духовність – з іншого. Зокрема, фразеологізмами (фразеологічними одиницями) прийнято вважати стійкі формування, які функціонують в системі мови у формі одного слова, оскільки в його основу закладене єдине семантичне значення (Ярцева, 1990, с.559-560). Таким чином, фразеологізм це стійке словосполучення конкретної мови, яке не може бути запозичене з іншої і яке, в свою чергу, має окремий сенс, що відрізняється від сенсу окремих слів, що утворюють цей фразеологізм.

1. 1. Фразеологія, як об'єкт вивчення у мовознавстві

Відомо, що мовознавство або лінгвістика – це наука, яка вивчає мову. Безперечно, мова є надзвичайно важливою для людини та суспільства, тому існує багато окремих напрямків у лінгвістиці, які вивчають взаємозв'язок між мовою та різним сферами життєдіяльності суспільства. Наприклад: взаємодія мови і культури – етнолінгвістика, мови і суспільства – соціолінгвістика тощо. Багатство словника кожної мови залежить не тільки від способів утворення нових слів. Наука, яка вивчає «світ» цих одиниць, називається фразеологією. Фразеологія (від гр. *phrasis* „вираз, зворот” і *logos* „слово, вчення”) визначається мовознавцями як сукупність специфічних фразеологізмів певної мови (у вузькому розумінні – лише ідіоми та стійкі сполучення слів), або ж як розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови (у широкому розумінні – ідіоми, фразеологічні сполучення, прислів'я, приказки, крилаті вислови тощо) (Алефіренко, 1987, с. 290). Питання фразеології вивчалось в

рамках граматики, стилістики, лексикографії та історії мови. Пізніше фразеологію відокремили та почали вивчати як розділ лексикології.

Величезна кількість науковців приклала чимало зусиль для вивчення, узагальнення та збереження цих мовних світових перлин – саме так можна перейменувати фразеологізми мови. Мовознавці ділилися різними думками з приводу того, що прийнято включати до фразеологізмів. І хоча нам відома досить велика кількість наукових досліджень і робіт стосовно фразеологізмів, досі не існує одностайності у питаннях щодо конкретного визначення і класифікації фразеологічних одиниць. Тому ми можемо говорити лише про найбільш загальні ознаки фразеологічних одиниць, серед яких визначають: мовну стійкість, семантичну цілісність і роздільно оформленість (Арнольд, 1973, с. 60). У сучасному мовознавстві відомі кілька типів класифікацій фразеологізмів. Один з них – за семантичною злитістю компонентів (складових). Одразу зазначимо, що існують певні відмінності у класифікації фразеологізмів у різних мовознавців. Розглянемо декілька варіацій визначення та характеристики фразеологізмів.

У своїх працях мовознавець Г. Гак визначає три групи фразеологічних одиниць:

- 1) фразеологічні одиниці класифікуючого характеру (до їхнього ряду вона включає звороти, що позначають приватні, видові категорії понять по відношенню до понять, що позначаються іменниками поза фразеологічною одиницею);
- 2) фразеологічні зрощення;
- 3) фразеологічні єдності.

В той час, у своїх дослідженнях інший відомий мовознавець В. Виноградов виділяв семантичну класифікацію фразеологічних одиниць, що полягає в принципі нерозкладності семантики фразеологічних одиниць. Таким чином, через неможливість кожного фразеологізму бути однаковим у поєднанні компонентів, лінгвіст виділив три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення та фразеологічні зрощення. А за класифікацією науковця М.М. Шанського, ще додаються й *фразеологічні*

вислови (стійкі поєднання слів, які на відмінну від фразеологізмів не мають цілісного значення та в яких, виділяються окремі члени речення) наприклад, السمك الكبير ياكل الصغير (велика риба маленьку їсть) – «коза з вовками тягалася: тільки шкурка зосталася».

Фразеологічні єдності – це стійкі словосполучення, семантично неподільні і цілісні за значенням фразеологічні одиниці, але їх цілісне значення умотивоване значенням компонентів. Наприклад, прикусити язика – замовкнути, або ج بلع ريقه (проковтнути слину) – «перепочити». Слід зауважити, хоча фразеологізми можна замінити фразеологізмами синонімічного походження або словами, але нероздільність фразеологічної єдності не дозволяє замінити один із компонентів без втрати відчуття цілісності. Фразеологічній єдності притаманні образність і вмотивованість, вони рухливі і допускають певну варіативність. Вони використовуються в переносному значенні, але з компонентів, що входять до них, може бути виведено значення всього виразу. При перекладі іноді достатньо знайти відповідність, яка нехай і побудована на іншому образі, але збігається за сенсу.

Фразеологічні сполучення – це такі стійкі мовні повороти, які не є «безумовними семантичними одиницями», оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин (Ажнюк, 1989, с. 47). Таким чином, у фразеологічних сполученнях одне із слів є основою, в той час як інше слово або слова можуть бути змінними. Наприклад عصفير الجنة – «райські птахи».

Фразеологічні зрощення – це абсолютно неподільні, нерозкладні, немотивовані, але стійкі словосполучення (фразеологічні одиниці), у значенні яких немає абсолютно ніякого зв'язку, навіть потенційного, зі значенням їх складових (компонентів). Можна навести такі приклади: сон в руку, точити лясси, з'їсти собаку тощо. Іншою назвою фразеологічних зрощень є ідіома. Слова, що входять до їх складу, втратили свою семантику, тому значення фразеологічних зрощень неможливо вивести з значень складових їх елементів, значення не мотивовані. З огляду цього іноді буває важко здогадатися про значення незнайомого фразеологічного зрощення. Якщо перекладачеві не вдається знайти еквівалент або аналог фразеологічного зрощення в перекладній

мові, він може передати його зміст за допомогою описового перекладу. І хоча фразеологічні зрощення та фразеологічні єдності мають між собою спільні ознаки, але різниця полягає у тому, що фразеологічні єдності мають вмотивоване значення слів.

Фразеологічні зрощення у свою чергу поділяються на інші підвиди:

- 1) дієслівні (بيض وجهه) (вибілити обличчя) – «виправдати довіру»;
- 2) іменні (على ظهر القلب) (на спині серця) – «напам'ять».

Так характеризуються фразеологічні одиниці за семантичною злитістю компонентів, проте у функціональному аспекті вони дещо відрізняються. Ось як, наприклад, дослідник С.Г. Гаврин розрізняє шість типів фразеологічних одиниць:

1. Образно-виразні стійкі сполуки – тобто метафоричні одиниці (пустити червоного півня); сполуки з метафоричними компонентами (яблуко незгоди); сталі порівняння (берегти як зіницю ока); евфонізми (із грязі в князі; навіки спочити); сталі гіперболи і літоти (курці по коліна); тавтологічні сполуки (свиня свинею); сполуки, що створені на основі поетичного синтаксису (правда – добре, а щастя – краще);
2. Еліптичні сполуки (ні пуху ні пера);
3. Термінологічні фразеологізми (заломлення променів);
4. Афористичні фразеологізми (буття визначає свідомість);
5. Контекстологічні сполуки (фразеологічні сполуки за класифікацією В.В. Виноградова);
6. Ідіоми (собаку з'їсти).

Отже, фразеологія завжди представляла великий інтерес для науковців. На сьогодні ця зацікавленість з боку мовознавців світу не згасла. Досить активну роль у розвитку фразеології відіграють і мовознавці України, зокрема І. Л. Покровська, І. Ю. Скрипник, Н. Г. Шкурятяна тощо. Багато дослідників зробили вагомий внесок у конкретизації фразеології, як науки, характеризуючи її за семантичною злитістю компонентів та виділяючи наступні фактори: наявність відтворюваних та не відтворюваних фразеологічних одиниць, групи фразеологічних одиниць (фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення,

фразеологічні зрощення), останні в свою чергу мають свої два підвиди тощо. Щодо функціональної особливості, мовознавці поділили фразеологічні одиниці на інші шість типів. Таким чином фразеологія містить у собі поєднання історичного, культурного та релігійного факторів – з одного боку, та науково-методологічного підходу – з іншого.

1.2 Методи та особливості дослідження фразеологізмів

На початку становлення фразеології, як окремої науки, багато лінгвістів не були впевнені у цілісності і важливості її як самостійної мовної галузі, тому питання, які виникали тоді під час вивчення фразеологічних одиниць, залишаються актуальними й сьогодні.

Методологія будь-якої науки, зокрема й фразеології, передбачає єдиний алгоритм її вивчення, що включає в себе: визначення наукового знання та процесів, в яких воно присутнє, визначення основних складових цієї науки, методів та принципів її побудови.

Нині налічують близько десяти методів дослідження:

- контекстологічний метод (розробник – Н.Амосова) – вивчення фразеологічних одиниць в умовах їхнього вживання у реченні, вивчення контекстуальної взаємодії слів та врахування специфіки мови. Згідно цього метода існує лише два типи контексту – змінний та постійний, які різняться властивостями сполучення слів. Фактично, постійний контекст – це стійке словосполучення з обмеженою кількістю інших варіативних компонентів, в той час як змінному контексті властиві варіативні компоненти, які при цьому порушують семантичної цілісності висловлювання;

- метод фразеологічного опису – використовується аби детально і точно укласти словник фразеологізмів та включає в себе низку інших чимало важливих досліджень: виявлення структурних типів фразеологічних одиниць (ад’єктивні, адвербіальні, дієслівні, вигуківі, модальні та службові фразеологізми); визначення цільнопредикативних фразеологізмів (прислів’я й приказки). Він допомагає виділяти фразеологізми серед складних слів та словосполучень;

- варіаційний метод вивчення фразеологічних одиниць (розробник – В. Архангельський) - базується на знанні фразеології, як системі мовних знаків та можливості досліджувати усі можливі варіантні фразеологічних одиниць. Цей метод характеризується глобальним вивченням фразеологічних одиниць та їх компонентів як одиниць мовної структури;

- метод фразеологічної ідентифікації (вперше запропонований у 1964 р. та описаний В. Куніним) – підкреслює стійкість фразеологізмів і сприяє визначенню ступеню фразеологічності (ідіоматичності) конкретного сталого словосполучення;

- метод семантичної ідентифікації (вперше застосований Ш. Баллі) – сутність цього методу полягає у тому, що для визначення значення фразеологічної одиниці добирається конкретне слово або словосполучення, аби найточніше та найлегше передати сенс у спрощеній формі. Слід зазначити, що слова-ідентифікатори не є повними відповідниками смислового контексту фразеологізму;

- комплікативний метод дослідження фразеології (розробник – С. Гаврін) – фокусується на вивченні семантичних і функціональних особливостей фразеологізмів у їх тісному взаємозв'язку. Цей метод визначає, що будь-яке стійке сполучення слів є семантичне і функціонально ускладненим. С. Гаврін виділяє три типи спеціалізованих сполучень слів або комплікаторів:

1) експресивно-образні;

2) еліптичні;

3) гносеологічні /афоризми, зіставні терміни, номенклатурні найменування (Баран, 1999, с. 39);

- метод компонентного аналізу;

- метод лексикографічного аналізу.

Оскільки фразеологізми – відбиток культури, цим питанням займається *лінгвокультурний аналіз*, що досліджує взаємодію мови та культури. Фразеологізми – тексти, що зберігають важливу культурну інформацію. Таким чином, використання саме цього аналізу допомагає віднайти культурні особливості семантики фразеологічних одиниць.

Не менш важливим аспектом при вивченні фразеологічних одиниць є їхні особливості, зокрема найважливіші особливості фразеологічних одиниць пов'язані з їх семантикою та структурною будовою. Це засновано на експресивності, тобто на тому, наскільки вони виразні, тому значення фразеологізму може бути: предметно-логічне і експресивне. Фразеологізми не просто репрезентують поняття або виражають актуальний логічний зміст, а доповнюють його відповідними характеристиками предметів, процесів, явищ тощо, які далеко не завжди входять у семантику слова, в той час, у порівнянні з лексичними одиницями, вони є стилістично нейтральними. Тому, для фразеологічних одиниць характерними є образність, емоційне та стилістичне забарвлення. В.О. Плотніков, досліджуючи фразеологізми, виділяє 10 ознак ступенів фразеологічності словосполучень:

- ідіоматичність;
- дослівна неперекладність на інші мови;
- наявність компонентів з утраченим лексичним значенням або із застарілою граматичною формою;
- граматична категоріальність;
- невмотивованість значення;
- незмінність граматичної форми;
- синтаксична немодельованість;
- відсутність варіантності;
- неможливість вставити в середину виразу якесь слово;
- неможливість синтаксичних перетворень (Кочерган, 2003, с. 292-293) .

До особливостей фразеологічних одиниць належить їх структурна будова. Як було зазначено раніше, фразеологізм – це словосполучення, що складається принаймні з двох окремих слів або компонентів, а слова завжди складаються і пишуться разом, рідко через дефіс. З точки зору структурної будови впливає ще одна особливість – немодельованість. Це характеризується відсутністю фразеотвірних парадигм, оскільки фразеологізми не утворюються за певними моделями, на відміну від слова, яке складається з морфем (це – найменша частина слова, яка має лексичне та

граматичне значення). Тобто можна стверджувати, що не існує якихось правил, методів чи теорій створення фразеологізмів, які можна вважати ситуативним з'єднанням слів (словосполучень).

Таким чином, аби детально опрацювати фразеологізми, їх структуру, спільні і відмінні особливості тощо, використовується близько десяти методів, які були запропоновані мовознавцями, що спеціалізувалися на методології дослідження. Кожний з методів характеризується конкретною особливістю, тобто має свою конкретну мету: пошук найближчого контекстного оточення фразеологічної одиниці; добір конкретного слова або словосполучення щоб передати спрощений варіант перекладу, при цьому якомога точніший; наголошення на стійкості значення фразеологізму; дослідження культури та мови тощо. Завдяки вищеподаним методам, науковці дійшли до спільної характеристики фразеологізмів, як стійких емоційно та стилістично забарвлених конструкціях. Базуючи на цих знаннях, було виявлено ознаки ступенів фразеологічності словосполучень. Саме детальний розбір фразеологізмів допомагає найточніше відтворити їх за допомогою фразеологічних аналогів, при цьому зберігши їхній сенс.

1.3. Особливості перекладу фразеологізмів в арабській мові

Фразеологія як найкраще відображає національну свідомість народу. Оскільки фразеологізми характеризуються афористичністю, лаконізмом, розмовним забарвленням, цілком доцільно буде звернути увагу на їх адекватний переклад.

Адекватний переклад вимагає збереження стилістичного забарвлення, тому, перш за все, передаються наступні аспекти:

- 1) Основний зміст висловлювання;
- 2) Додатковий зміст висловлювання;
- 3) Актуалізований зміст;
- 4) Жанрово-стильова належність фразеологізму;
- 5) Ступінь мовної стандартності (вживаності).

Одним з основних завдань перекладача аби передати зміст того чи іншого фразеологізму є досягнення максимальної адекватності. Цей навичок має

велике значення для перекладачів саме арабської мови, адже ця мова характеризується великою кількістю як і синонімів так і фразеологізмів, тому важливо уміло користуватися підходящими видами перекладу. Можна відрізнити такі види перекладу:

- повний еквівалентний переклад;
- описовий переклад;
- калькування;
- комбінований переклад.

Розглянемо більш ретельно кожний з цих видів перекладу.

1. Повний еквівалентний переклад. Не менш важливо віднайти адекватний переклад, тобто їх еквіваленти. Деякі з науковців (Д.І. Квеселевич, Я.Й. Рецкер, В.П. Скнар) використовують термін «аналог» або «варіантний відповідник» (Я.Й. Рецкер). У свої працях А.В. Кунін опрацював їх і запропонував наступну класифікацію:

- 1) повні еквіваленти;
- 2) часткові еквіваленти;
- 3) аналоги;
- 4) безеквівалентні одиниці (Кунін, 1970, с. 4).

Повні фразеологічні еквіваленти – це фразеологічні одиниці, що збігаються семантично, лексично, стилістично. Найтипівіший приклад цього є фразеологізми *بين نارين* і між двома вогнями.

Іншими прикладами можуть бути такі вирази:

- «кров холоне в жилах» – *تجمد الدم في عروقه*;
- «закочувати очі» – *تدور اعينهم*;
- «пролити кров» – *يسفك الدماء*;
- «Адамові діти» – *بنوادم*.

Часткові фразеологічні еквіваленти – це звороти, які повністю передають семантико-стилістичне забарвлення фразеологізмів, але мають незначні лексичні або граматичні відмінності. Так, наприклад, фразеологізми *عض على انامله* і «кусати лікті» співпадають у значенні, проте компонент лікті в українській мові змінюється на *انامله* (кінцівки пальців) в арабській мові.

Інші часткові фразеологічні еквіваленти були виявлені у наступних фразеологізмах:

- «Судний день» – يوم الدين (день релігії);
- «Судний день» – يوم القيامة (день повстання з мертвих);
- «заламувати руки» – فلب كفيه (повертати долоні);
- «пожинати плоди» – حصد ما زرعه (пожинати те, що посіяв).

Фразеологічні аналоги – це фразеологізми, які співпадають за семантикою, стилістичною направленістю, але відрізняються за образністю. Наприклад наступні фразеологічні одиниці انشقت العصا بينهم (між ними тріснула палиця) і «між ними пробігла чорна кішка» мають різну образність (в арабському варіанті – це тріснута палиця, а в українській мові – це чорна кішка), проте водночас ці фразеологізми співпадають за семантикою та стилістикою.

Фразеологічні аналоги можуть бути помітні у поданих фразеологізмах:

- «мороз по шкірі пробіг» – سرت قشعريرة في بدنه (мороз по тілу пробіг);
- «боятися як дідько ладану» – يخاف من الموت (боятися смерті);
- «душа в п'яти сховалась» – القلوب لدي الحناجر (серце коло горла).

Слід зазначити, що ряд дослідників (Я.Й. Рецкер, Д.І. Квеселевич, В.Ф. Скнар) вважають, що для аналогів фразеологічних одиниць характерним є однакове або близьке значення і суб'єктивно-оцінна конотація; функціонально-стилістичне забарвлення, яке може збігатися або відрізнятися лише емоційно-експресивним відтінком, хоча структура граматики може бути приблизно схожою або не збігатися взагалі.

Безеквівалентні фразеологізми – це фразеологізми, які не мають відповідностей в фразеологічній системі іншої мови. Тому, аби передати значення таких фразеологічних одиниць, використовують наступні способи перекладу без еквівалентних фразеологізмів: калькування, описовий метод перекладу, лексичний, комбінований.

2. Описовий переклад, який застосовується тоді, коли у мові перекладу відсутні повні або часткові еквіваленти. Такий тип перекладу допомагає максимально передати зміст фразеологічних одиниць іншим вільним словосполученням.

Наприклад:

- «позбутися можливості сприймати істину» – حثم على سمعهم (накласти печать на їх слух);
- «закріпити когось у вірі» – ثبت فواده (به) (закріпити когось у вірі).

3. Калькування характеризується тим, що для відтворення контексту в іншій мові заміна іншим образом не дає достатнього ефекту, хоча при цьому образ, що лежить в основі фразеологізму, важливий для розуміння тексту. Прикладом цього виду перекладу є фразеологізми зелене світло і الضوء الاخضر.

Іншими прикладами калькування є:

- «плити за течією» – انجرف مع التيار;
- «боротьба не на життя, а на смерть» – صراع حياة او موت;
- «супутник життя» - شريك الحياة;
- «лінія вогню» – خط النار;
- «крокодилячі сльози» – دموع الثماسيح;
- «корабель пустелі» - سفينة صحراء;
- «заморозити ціни» – تجميد الاسعار.

4. Комбінований переклад. Такому виду властиве поєднання калькованого та описового перекладів. Такий вид перекладу застосовується у випадках, коли аналог не повністю передає значення фразеологізму або має інше стилістичне забарвлення. Прикладом цього є фразеологізм арабською з Корану اهل الكتاب – «люди Писання».

Цим способом були перекладанні наступні фразеологізми:

- «поставити когось у складне становище» – جعل صدره ضيقا حرجا (стиснути груди);
- «пустота у їхніх серцях» – و افندتهم هواء (їхні серця – повітря).

Особливої пильності при перекладі фразеологічних одиниць вимагають ті, фразеологічні одиниці, які відображають стиль і спосіб життя арабів або містить у собі ті чи інші історичні події, навіть якщо семантика фразеологізму виглядає досить-таки зрозумілою. Яскравим прикладом цього є арабський фразеологізм مختوم على قفاه (з печаткою на потилиці). Без знання додаткової

інформації про минуле життя єгиптян, переклад даного фразеологізму вийде не зовсім зрозумілим. Його сенс полягає у тому, що єгипетські християни лікувалися від будь-яких хвороб шляхом прикладання розпеченої праски до потилиці, яка в свою чергу залишала відбиток на все життя. Такий фразеологізм символізує безглуздість якогось вчинку.

В українській мові фразеологізм «водити за ніс» означає обманювати когось. В арабській мові є його аналог – *ما شخص لحية على لتضحك*, який дослівно перекладається як «посміятися над чиеюсь бородою». Знаючи традиції та особливості арабського народу, можна з легкістю зрозуміти, що «борода» у цьому випадку уособлює «честь», фактично виходить «посміятися над чиеюсь честю», тобто сумніватися у правдивості людини. Таке своєрідне уособлення честі в арабському світі пішло з давнини, коли у арабських торговців борода була символом честі, тому під час укладання нових торговельних угод, жест, який характеризувався торканням до бороди, проводячи рукою по ній уособлював у собі чесність. По сьогоднішній день цей жест використовується чоловіками з бородою чи без аби показати свою правдивість і дати слово честі.

Отже, важливість правильно перекладати та передавати зміст фразеологізмів вимагає не лише теоретичних знань, а й уміння аналізувати вислів та працювати з ним. Задля максимального точного перекладу фразеологізмів було запропоновано основні типи перекладів, до яких вдаються перекладачі. Кожний з цих видів характеризується по-особливому і використовується у різних випадках: коли у мові перекладу відсутні повні або часткові еквіваленти; коли для відтворення контексту в іншій мові заміна іншим образом не дає достатнього ефекту; коли аналог не повністю передає значення фразеологізму або має інше стилістичне забарвлення тощо. Окрім цього важливим питанням для перекладу постає розуміння культури мови з якої відбувається переклад, оскільки мова містить у собі культурні особливості і традиції.

Висновок до розділу 1

У першому розділі ми розглянули декілька важливих питань, а саме: визначення фразеології та класифікація фразеологізмів, яка була запропонована різними вченими; поняття фразеологічних єдностей, фразеологічних сполучень та фразеологічних зрощень. Окрім цього, детальна увага була приділена методам дослідження фразеологізмів (контекстологічний метод, метод фразеологічного опису, варіаційний метод вивчення фразеологічних одиниць, комплексивний метод дослідження фразеології, метод фразеологічної ідентифікації, метод компонентного аналізу, метод семантичної ідентифікації, метод лексикографічного аналізу) та їх детальне опрацювання. Також були описані критерії, які використовують мовознавці для відмежування фразеологізмів від інших стійких словосполучень. Було виявлено певні особливості фразеологічних одиниць, тому було запропоновано ознаки ступенів фразеологічності словосполучень, адже саме фразеологізми характеризуються стійкістю та образністю, на відміну від словосполучень. Особливу увагу було виділено на опрацювання типів адекватного перекладу, які мають свої особливості, а також на розумінні цікавитися культурам мов перекладу аби уникнути непорозумінь під час опрацювання матеріалу. Тому, можна сказати, що практичне значення фразеології, як науки, полягає у тому, що вона дає можливість чітко зрозуміти та відокремити складні слова (словосполучення) від фразеологізмів.

РОЗДІЛ 2 ФРАЗЕО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ З КОМПОНЕНТОМ «БОГ» В АРАБСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

2.1. Поняття семантичного поля

У сучасному світі існує неймовірно велика кількість слів, які об'єднані за певними ознаками або ж поняттями, які відображають їх подібність. Одним із класичних та найпростіших прикладів цього явища є наступний ряд слів: «червоний – рожевий – малиновий». Ці слова об'єднані спільним семантичним компонентом, тобто усі вони відображають колір. Таке явище у мовознавстві визначається терміном «семантичне поле».

Семантичне поле – це сукупність мовних одиниць, які об'єднані спільними рисами та змістом і відображають функціональну або предметну подібність значення. Семантичні поля мають великий вплив на лексику мови, адже власне лексичний склад мови поділяється на конкретні із них. Можна зазначити, що фактично, семантичне поле – найбільше об'єднання лексичних одиниць. І хоча існування великої кількості праць відомих мовознавців як М. М. Покровський, В. В. Виноградов, О. С. Ахманова, М. П. Кочерган та інших допомогло нам зрозуміти зміст та сенс цього явища, вперше термін «семантичне поле» був вжитий Й. Тріром у одній із його праць. Дослідник активно розвивав вчення про семантичне поле. З'явилася достатня кількість вчених, які поділяли погляди Й. Тріра та вивчали парадигматичні відносини між лексичними одиницями мови (парадигматичні поля), та таких, які мали власну думку на поняття семантичного поля і досліджували слова, що тісно пов'язані одне з одним за вживанням, але ніколи не зустрічаються в одній синтаксичній позиції (синтагматичні поля), тобто розглядали поля як словесні комплекси, які являють собою прості співвідношення, що складаються з дієслова та суб'єкта або об'єкта, прикметника та іменника. Подальші напрацювання лінгвістів призвели до ще більших непорозумінь стосовно визначення та характеристик семантичного поля.

Незважаючи на велику кількість варіацій щодо визначення семантичного поля, вчені дійшли до основних його ознак:

- 1) наявність семантичних відношень (кореляцій) між складовими його словами;
- 2) системний характер цих відношень;
- 3) взаємозалежність та взаємозумовленість лексичних одиниць;
- 4) відносну автономність поля;
- 5) безперервність позначення його смислового простору;
- 6) взаємозв'язок семантичних полів у межах всієї лексичної системи (*Опис лексико-семантичного поля*).

Важливі та обґрунтовані ідеї були описані Р. Мейером у своїх працях, де в свою чергу він виділяв три типи семантичних полів:

- природні (назви дерев, тварин, частин тіла, почуттів тощо);
- штучні (назви військових чинів, складових частин механізмів тощо);
- напівштучні (термінологія мисливців і рибалок, етичні поняття тощо) (Дашкова, с. 57).

Семантичне поле дійсно має певні характеристики, і в першу чергу, воно характеризується семантичними ознаками, а також відображає змістову або функціональну схожість явищ, що позначаються.

Нині існує чимало видів семантичних полів: лексико-семантичні, функціонально-семантичні та фразео-семантичні поля. Завдяки великій кількості досліджень у науковців склалося приблизно спільне твердження про семантичні поля - сукупність мовних одиниць, які пов'язані понятійною спільністю. Таким чином, аби слово могло належати до того чи іншого семантичного поля, воно має бути не лише внутрішньо та семантично спільним, а й уособлювати у собі функціональну схожість, а також понятійну схожість лексико-семантичними і тематичними групами. Слід зазначити, що слова у семантичних полях не обов'язково мають бути подібні між собою зовнішньо, деякі слова в одному полі можуть бути з різних частин мов. Такому принципу ми завдячуємо швейцарському мовознавцю Ш. Баллі, який започаткував принцип семантичної ідентифікації, і яким користуються задля

виділення полів у системі тієї чи іншої мови. Прихильником його методу є Н. Г. Долгих, який активно користувався ним у своїх працях.

Інша методика, яка була розроблена К. Ройнінгом на основі ідей А. Йолеса, який вважав, що слова семантичного поля мають бути об'єднані одним смисловим цілим, має також право на існування. Його методика базується на двох основних положеннях:

1. Значення слів найточніше можна вивести тільки на основі їхнього вживання у контексті.

2. Те, що виражається одним словом, можна висловити групою слів (Умфіцева с. 84).

Отже, поняття семантичного поля дуже обширне. Завдяки спільним працям мовознавців, були описані основні ознаки семантичного поля, а також, аби зрозуміти його, вчені виділяють декілька факторів, а саме: роль асоціацій (Г. С. Щур), типова ознака (В. Порциг), поняття (Й. Трір), відношення між елементами (Ю. М. Караулов, А. Лерер) тощо. Подальший розвиток цієї теми дав результат у вигляді визначення типів семантичних полів (Р. Мейер), а також, окрім польової теорії, запропонованої Й. Тріром, були використані принцип семантичної ідентифікації (Ш. Баллі) для визначення семантичних полів у різних мовах та методика К. Ройнінга. Таким чином, актуальність дослідження полів є важливим кроком у зануренні у іншу мову, оскільки семантичні поля об'єднують та перетинають основні питання лексикології, полісемії, синонімії, антонімії тощо і потребують детального вивчення.

2.2 Структура семантичного поля

Важливим аспектом при дослідженні того чи іншого процесу (поняття) слугує розуміння його структури та принцип його роботи. Доцільним буде розглянути структуру семантичного поля окремо, оскільки, як зазначалося раніше, попри велику кількість досліджень відносно даної теми, вчені дійшли до конкретного спільного твердження щодо структури семантичного поля, а точніше наявності ядра і периферії.

Багато мовознавців представляли власні версії щодо структури семантичного поля. Дехто стверджує, що семантична структура поля

складається з ядра (представлене спільною для всіх лексичних одиниць семою), центра (що складається з одиниць, які мають загальне значення з ядром і між собою) і периферії (що включає одиниці, які найбільш віддалені від ядра) (А. А. Уфимцева). Інші презентують структуру так: ядро, ближня (лексми менш частотні, часто однозначні, конкретні за значенням, в мінімальному ступені залежні від контексту) і дальня (низькочастотні, багатозначні одиниці, які мають яскраві значення, належать до інших семантичних полів) периферії (З. Д. Попова). Та проте, на думку переважної більшості дослідників, можна представити такі частини семантичного поля (Гешко, с. 75-76):

1) *ядро поля*, яке представлене родовою семою, до складу якого входять назва поля, видове ім'я, яке має тісний зв'язок з нею, синоніми та антоніми. Ядро поля характеризується можливістю замінити кожен із членів усієї парадигми, оскільки воно є лексичним вираженням смислів або семантичних ознак;

Як і у будь якому полі, у структурі фразео-семантичного поля важливим є визначення саме ядра й периферії. Семи, які найточніше виражають загальне значення поля, групують навколо себе одиниці поля. Таке розташування, попри цілісність вираження, знаходиться в позиції мінімальної обумовленості від оточення і утворює ядро фразеосемантичного поля. Таким чином, важливо аби фразеологічні одиниці були стилістично нейтральними, при цьому маючи велику об'єднаність.

2) *центр поля*, що складається з одиниць, які мають загальне значення з ядром і між собою;

3) *периферія поля* містить у собі одиниці, найвіддаленіші за своїм значенням від ядра. За допомогою їх можна деталізувати та конкретизувати загальне значення поля. При цьому периферійні компоненти можуть перебувати у зв'язку з іншими семантичними полями, при цьому утворюючи лексико-семантичну цільність мовної системи.

Між ядром та периферією відбувається розподіл функцій поля: одна частина функцій переходить на ядро, а інша – на периферію. Між ядерною та

периферійною зонами відсутня чітка межа. Складові елементи поля можуть належати до ядра одного поля, і одночасно бути на периферії іншого поля. Периферія поля складена з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля (Гешко, с. 76).

Наприклад, у семантичному полі темпоральності слова الحاضر (теперішній), الماضي (минулий), مستقبل (майбутній) розміщуються в центрі поля, а слова عصري (сучасний), ما (سابقا) (колись), الايام الماضية (في) خلال (за старих часів), التالي (наступний) тощо – на периферії, оскільки вони або рідковживані, або їхні семи не є домінантними.

4) *фрагменти поля* характеризують собою вертикальною ядерною і центрально-периферійною структурою одночасно, можуть утворювати завдяки своїй семантиці гіперо-гіпонімічну конструкцію однотипного або різнотипного складу.

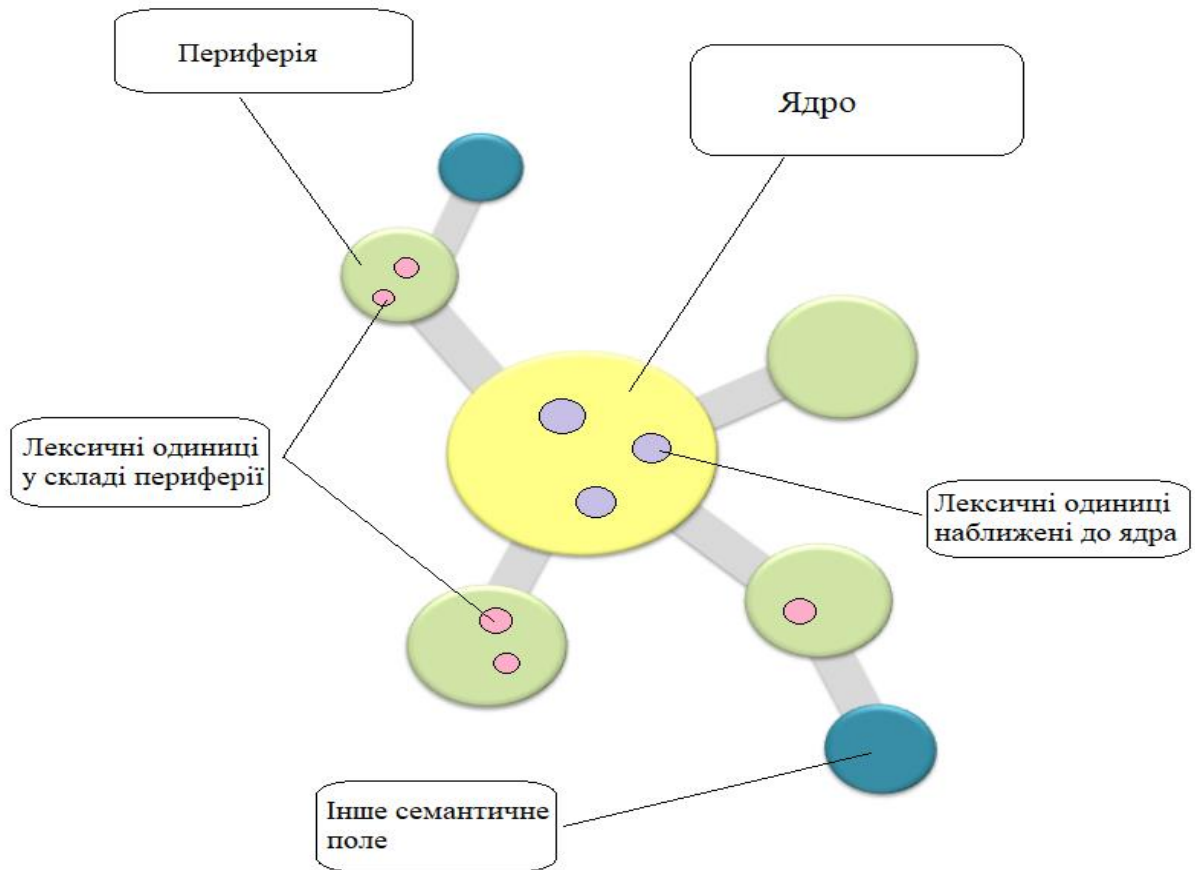

Рис. 1 Структура семантичного поля

Окремо виділених меж між центром і периферією семантичного поля або суміжними полями немає. За допомогою поступового переходу від ядра до периферії можна виділити декілька периферійних зон поля. Польовий метод передбачає наявність периферії у кожному полі, оскільки вона є невід’ємним повноправним елементом лексичного значення, як і ядро, тому було запропоновано А. Кузнєцовим неформальні критерії виділення ядра та периферії поля:

- 1) слова, що відносяться до ядра, як правило, прості за морфологічною структурою;
- 2) ядерні лексеми володіють більш широкою комбінаторністю, що доведено рядом статистичних досліджень;
- 3) ядерні лексеми є більш психологічно значимими;

4) слова-запозичення, зазвичай, відносяться до периферії, а не до центру;

5) семантика ядерних слів є, як правило, ширшою, ніж семантика периферійних лексем (Гешко с.76).

Межі семантичного поля, які все ж таки існують, можуть дещо варіюватися залежно від принципу класифікації семантичного поля, кількістю компонентів/одиниць, які можуть коливатися від відносно обмежених (наприклад, основні позначення кольорів) до великих (наприклад, родинні стосунки), а також, які з часом можуть змінюватися.

Раніше в роботі було зазначено, що методологією різноманітних досліджень передбачається існування якомога більшої кількості методів. Саме різноманіття цих методів й дає змогу сформулювати об'єктивний погляд на дослідження. Так, наприклад, раніше згаданий польовий метод знаходить своє застосування й під час вивчення семантичних полів. Польовий метод застосовується у різних галузях мовознавства, такі як: лексикологія, лексикографія, граматики, порівняльна лінгвістика тощо, тому аби структурно правильно організувати те чи інше семантичне поле, застосовують наступні дії:

- виявлення і опис структури поля;
- опис семантичної структури складових його елементів;
- вивчення генезису одиниць поля;
- виявлення особливостей формування поля.

Отже, багато науковців мали розбіжності у поглядах на структуру семантичного поля, проте більшість описувала його як багаторівну організацію, яка містить у собі менші одиниці, що в свою чергу належать ядру, центру або ж периферії, спираючись на те, наскільки вживаним є обране слово а також нейтральності його значення. Польовий метод дослідження щільно пов'язаний з структурою семантичного поля, оскільки він передбачає наявність периферії і ядра у кожному полі, тому були запропоновані критерії виділення ядра та периферії поля. Уміння правильно створити семантичне поле є важливою частиною у детальному дослідженні мови, задля цього вчені

застосовують низку дій, які допомагають їм конструктивно правильно описати те чи інше семантичне поле.

2.3 Фразеологізми з компонентом «Бог»

Як було сказано раніше, мова – це відображення не лише культурної спадщини народу, але й релігії, тому її зв'язок з мовою відображається у лексиці та фразеології. Оскільки релігія займає важливе місце у житті людей, часто можна почути фразеологізми, які містять у собі релігійні компоненти, зокрема фразеологізми з компонентом «Бог». Не дарма у Біблії писалося: «спочатку було слово, слово було «Бог». Таким чином, фразеологія відображає усю мудрість тієї чи іншої релігії, а також передає духовний стан людини.

Для носіїв арабської мови та культури, Бог має особливе значення. Аллах – ім'я Бога, Єдиний, хто не має Собі подібних, творець світу. У Священному Корані говориться про Його могутність і велич, і що нічого не може відбуватися без Його волі та Його знання. По відношенню до людей Він милостивий, милосердний і всепрощаючий. У мусульманській традиції вважається, що Бог (Аллах) має 99 прекрасних імен (اسماء الله الحسنى), що найточніше передають його якості. Як і у будь-якій мові, фразеологізми не завжди відображають лише добрі реакції та наміри. Таким чином, можна розглянути дві групи фразеологізмів: фразеологізми, що виражають позитивні реакції та фразеологізми, що виражають негативні реакції.

2.3.1 Фразеологізми з компонентом «Бог», що виражають позитивні реакції

1) Фразеологізми, які використовуються як реакція на приємну звістку. Наприклад: «слава Богу! (Хвала Аллаху!)» – الحمد لله; «хвала тобі Господу!» – لحمد لك يارب; «ой Боже мій!» – ما شاء الله.

2) Фразеологізми, які виражають добрі наміри. Наприклад: «дай Боже злагоди та любові» – بارك الله لكما (нехай вас обох благословить Бог) – використовується як побажання нареченому та нареченій під час весілля; «з Богом!» – والله ولي التوفيق! وفقك الله! (дай Бог успіхів! Дай вам Бог успіхів) – використовується як побажання на вдачу перед тим, як розпочати щось нове;

«дасть Бог» – انعم الله عليك - أمدك الله (дай вам Бог здоров'я – бережи вас Бог) ; «Бог у поміч» – أعانك عون الله معك الله (нехай тобі Бог допомагає, Бог з тобою) .

3) Фразеологізми, в яких Бог виступає захисником, хранителем та творцем. Наприклад: «береженого Бог береже» – الله من يحفظ نفسه يحفظه (Бог, що спасає себе, спасе і його); «бережи тебе (вас) Бог» – الله عليك, حفظك الله (حفظكم) الله! – (нехай береже вас Бог, очі Аллаха на тебе) – використовується при прощанні, як добре побажання; «Раб Божий» – يخلق الله من الشبه اربعين (Аллах створює сорок схожий собі людей);

4) Фразеологізми, які використовуються для підбадьорення, втіхи. Наприклад: «Бог не без милості (Бог не без милості, козак не без долі)» – ربنا (бережи нас Бог! Милосердя нашого Господа велике);

5) Фразеологізми, в яких Бог веде людей вірним шляхом. Наприклад: «чоловік крутить, а Бог розкручує (чоловік мислить, а Бог рядить)» – العبد في (раб у думках, а Господь у настанові); «Бог дав роток, дасть і шматок» – بالارزاق يتكفل الاشدق خلق الله (Бог створив милість, що забезпечує засоби для існування); «Бог дасть, і у віконце подасть» – الرزق على الله ربنا هو الرزاق (за милість відповідає Аллах і наш Бог наділяє нас цим);

6) Фразеологізми, що виражають вибачення. Наприклад: غفور! العفو ربنا (Нехай пробачить тебе Бог прощаючий). Таке часто можна почути від релігійних людей, в свою чергу у відповідь на це вживається наступне: الله يسامحك! المسامح كريم.

2.3.2 Фразеологізми з компонентом «Бог», що виражають негативні реакції

1) Фразеологізми, які виражають розчарування. Наприклад: «нема чого Бога гнівати» – الله تُغضب ان اياك (ніколи не гнівай Бога); «побійся Бога!» – الله خاف! الله اتق!

2) Фразеологізми, в яких Бог виступає карателем. Наприклад: «від Божої карі не втечеш» – لن تُفلت من عقاب الله!; «Бог чекає довго, та боляче б'є» – يُهمل – (відкладати, але не залишати без уваги) . В такому ж випадку вживається

фразеологізм «кара Бога» – هذا عقاب من الله! غضب من ربنا (це кара Бога! Гнів нашого Господа), що вказує на безвихідність ситуації.

3) Фразеологізми, які виражають негативну реакцію на ситуацію у майбутньому, при цьому бажаючи аби цього не сталося. Наприклад: «упаси і помилуй Боже» – بنا والطف نجنا اللهم (Боже спаси і будь добрим до нас) ; «Боже упаси» – أعوذ بالله (я шукаю прихисток у Бога).

4) Негативно емоційна реакція на чийсь дії в арабській мові виражається за допомогою фразеологізму قاتله الله! ياخده ربنا (нехай Бог візьме його, нехай Бог вб'є його) – «хай мене грим (лиха година) уб'є» і означає бажання позбавитися когось.

5) В українській мові вислів «не дай Боже» або «не приведи Боже» вживається у багатьох випадках, проте в арабській мові كفى الله الشر! لا قدر الله використовується при реакції на неприємні події, які трапилися з оповідачем у минулому.

Отже, релігія має великий вплив на мову та її лексику, арабська мова не є виключенням. Фразеологія арабської мови містить у собі значну кількість висловів у поєднанні зі словом Бог, оскільки Творець світу має велике значення для кожної віруючої людини. Таким чином, кожний фразеологізм є унікальним і має своє особливе значення та забарвлення, а також передає той чи інший настрій і може вживатися у різних життєвих ситуаціях. У вищеподаних фразеологізмах відображається відношення людини до Бога і те, як вона його сприймає. Такі фразеологізми активно використовуються у звичайні розмові носіїв арабської мови.

2.4 Синтаксичні особливості фразеологізмів з компонентом «Бог» в арабській та українській мовах

Аналізуючи фразеологізми двох мов в цілому можна помітити синтаксичні особливості, тому їх можна поділити на декілька груп. Пропонуємо розглянути декілька з них:

1) Фразеологізми, між якими немає відповідностей за формою в арабській та українській мовах, однак вони збігаються один з одним за змістом:

«Бог то Бог, а не будь і сам плох» – لا ترم باخطائك على الله (Не звинувачуйте в своїх помилках Бога!); «всі ми під Богом ходимо» – بأمر الله بمشيئة الله (за велінням Божим); «коли Бог не попустить, то свиня не вкусить» – عناية الله لن تتركنا (промисел Божий не залишить нас); «Бог покарає, а ніхто не вкаже» – سيأخذه الله أخذ – عزيز مقتدر (Аллах візьме його своєю силою);

2) Фразеологізми української мови, які не містять у собі компонента «Бог», проте він наявний у їх аналоги в арабській мові: «як дві краплі води» – يخلق الله من الشبه أربعين (Аллах створює сорок схожий собі людей); «справив діло, гуляй сміло», «попрацюєш улітку – відпочинеш узимку» – لربك وساعة لقلبك ساعة – (година для вашого серця і година для вашого Бога);

3) Фразеологізми арабською мовою з компонентом «Бог», які не мають аналога в українській мові: الله أحباب الأطفال (діти – улюбленці Аллаха); ربه من عرف نفسه عرف (той, хто пізнав себе, пізнав свого Бога); (Ми пізнали свого Господа розумом); مذلة الله لغير الشكوى (принизливо скаржитися будь-кому, крім Бога); الجماعة مع الله يد (рука Бога з групою) – вживається як благословення співпраці людей;

4) Фразеологізми, які вживаються носіями арабської мови у повсякденному житті: خيرك كثر! خيرك أكثر الله (Хай збільшить Аллах твої блага) – вживається при подяці комусь за щось; إسم الله عليك (ім'я Аллаха на тебе) – вживається при підбадьоренні когось; وبركاته الله ورحمة عليكم السلام (Мир вам, милість Аллаха и Його благословення) – вживається як вітання.

Отож, фразеологізми з компонентом «Бог» представляють значний пласт фразеології української та арабської мов. Уявлення про Бога у носіїв обох мов співпадає у багатьох факторах, тому існує ряд фразеологізмів, які схожі за сенсом, хоча зі синтаксичної сторони деякі з них дещо відрізняються. Фразеологізми з компонентом «Бог» допомагають не лише зрозуміти духовну та релігійну картину народу, але й проникнутися повсякденним побутом, оскільки, як було зазначено раніше, такі фразеологізми часто вживаються носіями у розмовній мові.

2.5 Відмінності та схожості релігійних фразеологізмів в арабській та українській мовах

Як можна помітити, арабська та українська культури віддають велику честь Богові і шану релігії в цілому. Завдяки цьому утворилося багато різних притч, балад, прислів'їв та фразеологізмів, що створювалися на основі віри. Специфіка досліджень таких фразеологізмів починається з джерел Писань християн та мусульман – Біблії та Корану.

Не дивлячись на те, що більшість носіїв арабської мови своїм Писанням вважають Коран, а української – Біблію, в обох випадках зустрічаються фразеологічні еквіваленти. Наприклад: «заборонений плід» – فاكهة محرمة; «лише Богу відомо» – الله اعلم, «на сьомому небі» – في السماء السابع. Це пояснюється схожістю уявлень про релігійні концепти носіїв обох мов і таким чином підтверджує той факт, що носії арабської та української мов є послідовниками авраамічних релігій. Крім цього, в арабській мові існують фразеологізми коранічного походження, наприклад: مالك يوم الدين (володар Судного дня) – так говорять про Аллаха у Корані.

Важливим аспектом у дослідженні релігійних фразеологізмів являється те, що основним проявом зла у свідомості носіїв двох мов, що вивчаються, є диявол (чорт, біс тощо), проте в арабській культурі це – шайтан. Наприклад: «не такий страшний чорт, як його малюють» – أما قبيحا ليس الشيطان إن يصورونه (воістину шайтан не такий потворний, яким його малюють); «боятися як чорт свяченої води» (боятися як дідько ладану) – يخاف من الموت (боятися смерті) або ж فالعفاريت لا سبيلا لها على من يدرع بايات الله (чорти не можуть підступитися до тих, хто озброєний аятами Аллаха, тобто Кораном). На противагу негативу, до відомих нам фразеологічних еквівалентів, які вже згадувалися раніше, можна додати ті, які містять у собі позначення ангелів. В обох мовах ангели можуть нести як і позитивне значення: ангел-охоронець – الحارس أملك, так і негативне: ангел смерті – ملك الموت.

Не менш цікавим компонентом у фразеологізмах є компонент «ад», який в обох випадках уособлює у собі людські страждання: «муки пекельні» – يطاق أحوال الحياة الى جهنم (перетворити життя у суцільний ад). У релігійній фразеології

обох мов часто використовуються фразеологізми, що містять компонент «рай» на позначення всього позитивного для людей. Наприклад: «немов у раю» – جنته – سكنه الله فسيح (Аллах поселив його у своїх райських садах).

У такий спосіб, в основі фразеологізмів кожних мов, що вивчаються, лежать особливі образи, які свідчать про самобутність культури, відображення релігії та ставлення людей до Бога. Особливістю кожного фразеологізму є те, що він містить у собі конкретну фразеотему: каяття, помста, лицемірство, людські взаємини, почуття, терплячість жадібність зрада тощо. А тому, своєрідністю релігійних фразеологізмів є наявність одиниць, які не мають прямого аналога в іншій релігії або культурі, тому детальне вивчення релігійних аспектів є важливим під час перекладу.

Висновок до розділу 2:

У другому розділі було опрацьовано низку не менш важливих питань, які стосуються насамперед поняття семантичного поля та його структури, а також польовий метод, який використовується мовознавцями для визначення не лише ознак семантичного поля, а й для визначення семантичних полів у різних мовах. Окрім цього, було запропоновано модель структури семантичного поля, яка показує його основні складові (ядро поля, центр поля та периферія поля). Базуючись на попередніх знаннях про польовий метод вивчення, були описані критерії виділення ядра та периферії поля, оскільки цей метод пов'язаний з структурою семантичного поля. Також, було проаналізовано низку фразеологізмів релігійної тематики. Фактично кожний фразеологізм містить у собі ту чи іншу думку або мету, яка виражає конкретні емоції і може бути вжита у багатьох випадках: прохання, привітання, побажання тощо. Далі були виділені відмінності у фразеологізмах двох мов. Так однією із видимих відмінностей є синтаксична різниця, яка характеризується наявністю: фразеологізмів, між якими немає відповідностей за формою, проте мають схожість у змісті; фразеологізмів з відсутнім компонентом «Бог», але наявний у іншій мові перекладу тощо. Тому, сукупність теоретичних і додаткових знань про культуру, а також уміння аналізувати матеріал буде неодмінною річчю під час перекладу фразеологізмів з компонентом «Бог».

ВИСНОВКИ

Отже, фразеологія – наука, яка стрімко розвивається та продовжує поповнюватися різними шляхами завдяки стрімкому поновленню мови. Фразеологізми, в свою чергу, передають увесь цей розвиток, додаючи особливого забарвлення мові. Окрім цього, фразеологізми увібрали у себе важливі аспекти життєдіяльності людей, побуту, праці, відносин тощо. Вони посідають гідне місце у творчості людей і охоплюють майже всі сфери людської діяльності.

У першому розділі були опрацьовані основні методи дослідження фразеологізмів, які включають в себе наступні способи: контекстологічний метод, метод фразеологічного опису, варіаційний метод вивчення фразеологічних одиниць, комплексивний метод дослідження фразеології, метод фразеологічної ідентифікації, метод компонентного аналізу, метод семантичної ідентифікації, метод лексикографічного аналізу, а також їх опрацювання та приклади. Кожний метод має не лише свою особливості, а й мету, яка відрізняє їх. Таким чином, методи передбачають собою пошук найближчого контекстного оточення фразеологічної одиниці; добір конкретного слова або словосполучення щоб передати спрощений варіант перекладу, при цьому якомога точніший; наголошення на стійкості значення фразеологізму; дослідження культури та мови тощо.

Таким чином завдяки різним способам перекладу, були виділені особливості перекладу фразеологізмів. Аби полегшити роботу з текстом, було запропоновано основні типи перекладів, до яких вдаються перекладачі. Так, наприклад, описовий переклад, який застосовується тоді, коли у мові перекладу відсутні повні або часткові еквіваленти, в той час як інші методи можуть бути використані у інших випадках: коли для відтворення контексту в іншій мові заміна іншим образом не дає достатнього ефекту; коли аналог не повністю передає значення фразеологізму або має інше стилістичне забарвлення тощо.

Над розбором фразеологізмів та поняттям фразеології у цілому працювала велика кількість мовознавців та лінгвістів, які зробили великий

внесок у розвиток цієї науки. Подальші праці щодо цієї теми дозволили науковцям визначити інші складові фразеології. Тому, у другому розділі, було описано фразео-семантичне поле, яке науковці охарактеризували як сукупність одиниць зі схожим поняттям, а також власне його роль у фразеології. Головним основоположником цього метода був Й. Трір, який згодом запропонував польовий метод, його колега Р. Мейер виділив типів семантичних полів, а Ш. Баллі використав принцип семантичної ідентифікації для визначення семантичних полів у різних мовах. Тому, велика кількість досліджень була проведена саме з цієї теми.

Не меншу увагу було приділено структурним особливостям фразео-семантичного поля. Попри розбіжності у поглядах на структуру семантичного поля, проте більшість описувала його як багатоярусну організацію, яка містить у собі менші одиниці, що в свою чергу належать ядру, центру або ж периферії. Як правило, аби правильно створити ту чи іншу схему, застосовують низку дій, створення семантичного поля не є виключенням. Для цього вчені використовують наступні дії: виявлення і опис структури поля, опис семантичної структури складових його елементів, вивчення генезису одиниць поля, виявлення особливостей формування поля.

Фразеологізми є сталими виразами, в яких відображені різні сторони життя народу, релігія ж не є виключенням. Вона є невід'ємною частиною арабського світу, зокрема у мусульманського. Таким чином, численна кількість фразеологізмів містить у собі компонент «Бог», виражаючи різні емоції. Такі фразеологізми містить у собі конкретну фразеотему: каяття, помста, лицемірство, людські взаємини, почуття, терплячість жадібність зрада тощо. А тому, своєрідністю релігійних фразеологізмів є наявність одиниць, які не мають прямого аналога в іншій релігії або культурі, тому детальне вивчення релігійних аспектів є важливим під час перекладу.

АНОТАЦІЯ АРАБСЬКОЮ МОВОЮ

ملخص

لم تشتهر اللغة العربية فقط بعددها الهائل من المرادفات ، ولكن الوحدات اللغوية لعبت دورا هاما ايضا. يشير العدد الكبير من الوحدات اللغوية في اللغة العربية مثل اي لغة أخرى الى الثقافة والحياة اليومية وعمل الناس وما إلى ذلك من تقاليد شعبية. لا سيما ان الدين له أهمية كبيرة ، خاصة في العالم العربي. يرتبط موضوع الوحدات اللغوية ارتباطاً وثيقاً وليس فقط بالمسائل النظرية ، ولكن أيضاً بالمعرفة الإضافية حول الثقافة. لأنه يجب على كل مترجم ان يمتلك قدرة على نقل جوهر العبارة بدقة وإيجاز ، مع الحفاظ على وحدتها ولونها العاطفي قدر الإمكان.

إن البحث عن موضوع مجال اللوحات اللغوية في اللغة العربية التي تمتلك كلمة "الله". الغرض من البحث هو تحديد وتحليل التراكيب الهيكلية المختلفة في العبارات اللغوية مع كلمة "الله" في اللغة الأدبية العربية ، وموضوع الدراسة هو المجال اللغوي مع كلمة "الله" في اللغة العربية الأدبية.

في كل وحدة ساتحدث عن المسائل النظرية. على سبيل المثال ، تتعلق الوحدة الأولى بأساليب البحث في الوحدات اللغوية ، والتي يوجد منها حوالي عشرات. وبالتالي ، فإن المترجم لديه الفرصة في اختيار نوع الترجمة الأنسب في هذه الحالة ، لأن كل نوع في مواقف مختلفة لغرض معين ، على سبيل المثال: اختيار كلمة أو عبارة معينة لنقل نسخة مبسطة من ترجمة

بالإضافة إلى ذلك ، هناك صعوبة في إجراء المزيد من الابحاث عن ثقافة المتحدثين بهذه اللغة ، لأن الوحدات اللغوية ، كما ذكرنا سابقاً ، تعكس عالم الناس بدقة. في مثل هذه الحالة ، هناك أنواع من الترجمة التي تساعد في إعادة كتابة النص الأصلي مع الحفاظ على معناه قدر الإمكان لذلك تتطلب العبارات اللغوية للموضوعات الدينية اهتماماً أكثر. وبالتالي ، فإن عددًا كبيراً من الوحدات اللغوية تحتوي على كلمة "الله" ، تستطيع تعبر عن مشاعر مختلفة ولها أهمية كبيرة في العالم الإسلامي. خصوصاً الوحدات اللغوية الدينية تملك كلمات ليس لها نظير مباشر في دين أو ثقافة أخرى ، لذلك فإن الدراسة التفصيلية للجوانب الدينية مهمة أثناء الترجمة.

لذلك ، تتضمن الترجمة المعرفة النظرية العامة للمفردات واللغويات بشكل عام ، والقدرة على تحليل النص بشكل صحيح واختيار أفضل مبدأ للعمل مع المادة ، بالإضافة إلى دراسة إضافية لتاريخ وتقاليد وعادات الشعوب.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев, Л. Г. (1972) Полісемія фразеологічних одиниць сучасної української літературної мови. Київ: Наукова думка.
2. Ажнюк, Б. М. (1989) Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні. Київ: Наукова думка.
3. Алефіренко, М. Ф. (1987) Теоретичні питання фразеології. Харків: Вид-во при ХДУ.
4. Амосова, Н. Н. (1963) Основы английской фразеологии. Ленинград: ЛГУ.
5. Арнольд, И. В. (1973) Стилистика современного английского языка: Учебное пособие. Ленинград: Наука.
6. Баран, Я. А., Зимомря М.І. (1999) Теоретичні основи фразеології. Ужгород.
7. Баран, Я. А. (1997) Фразеологія в системі мови. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.
8. Виноградов, В. В. (1986) Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Москва.
9. Гаврин, С. Г. Заметки по теории фразеологии. // Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц (1972). Тула.
10. Грищенко, А. П., Мацько Л. І. (1997) Сучасна українська літературна мова. Київ: Вища школа.
11. Кочерган, М. П. (2005) Вступ до мовознавства: Підручник. Київ: ВЦ «Академія».
12. Кочерган, М. П. (2003) Загальне мовознавство : Підручник. Київ: ВЦ «Академія».
13. Кузнецова, Э. В. (1989) Лексикология русского языка. Москва.
14. Кунин, А. В. (1970) Английская фразеология (теорет. курс). Москва: Высшая школа.
15. Левицький, В. В. (2000) Апроксимативні методи вивчення лексичного складу : навчальний посібник. Чернівці: Рута.

16. Титаренко, О. Ю. Проблема фразеосемантичного поля в мовознавстві. Відновлено з: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3075/Tytarenko.pdf;jsessionid=0C26FEE5DF72C3C595E91106AE819B65?sequence=1>.
17. Дашкова, К. В. Поняття «лексико-семантичне поле» і його структура. Одеса. Відновлено з: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v33/13.pdf>.
18. Шулььянтсьєв, О. (2010) Опис лексико-семантичного поля та його характеристика на прикладі вживання лексеми «courage». Відновлено з: <http://naub.org.ua/?p=1144>.
19. Павленко, Н. О. (2015) Методика аналізу англійських фразеологічних одиниць із гендерним компонентом (аспірант). Донецький національний університет. Донецьк. Відновлено з: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v18/part_2/28.pdf.
20. Олійник, С. В. (2008) Оцінні фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах: лінгвокогнітивний аспект. Донецьк.
21. Винник, В. О. (Ред.). (2003). Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наша думка.
22. Уфимцева, А. А. (2002) Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики. Москва: Эдиториал УРСП.
23. Шевченко, І. Г. Теорія лексико-семантичного поля у дослідженнях мовознавців. Відновлено з: <http://intkonf.org/shevchenko-ig-teoriya-leksiko-semantichnogo-polya-u-doslidzhennyah-movoznavtsiv/>
24. Ярцева, В. Н. (1990) Лингвистический энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия.
25. Brashi, A. S. (2005). Arabic collocations implications for translations. Retrieved from :<http://handle.uws.edu.au:8081/1959.7/20062>.